

Posudek vedoucí práce na bakalářskou práci Marie Marešové

Název práce: **Genderové stereotypy v zobrazování mezilidských vztahů ve dvou vybraných dílech Oty Hoffmana**

Posudek zpracovala: Doc. PhDr. Blanka Knotková-Čapková, Ph.D., Katedra genderových studií FHS UK v Praze

Datum: 19. 8. 2009

Marie Marešová si pro svou bakalářskou práci zvolila **téma** z oblasti literární genderové analýzy. Téma je dobře vymezené, je stanovené jako genderový rozbor postav dvou knížek téhož autora (Oty Hoffmana), *Lucie, postrach ulice* a *Chobotnice z Čertovky*. Obě jsou zaměřeny na věkově srovnatelnou skupinu čtenářů a čtenářek, jak autorka práce vysvětluje v úvodu. Téma je jistě aktuální a z hlediska oboru genderových studií velmi dobře zapadá do pomalu se rozšiřujícího souboru českých textů, které se věnují genderové analýze literatury. Obzvláště potřebné jsou v tomto ohledu především analýzy věnující se dětské literatuře, poněvadž – jak autorka správně na několika místech uvádí, významně přispívají k genderové socializaci dětí.

První kapitola věnovaná **teorii** je strukturovaná velmi dobře, podkapitoly věnované pojmu gender, jazyku, literatuře a literárnímu kánonu a feministické literární kritice a konceptu genderových stereotypů jsou zdařile rozvržené. Vlastní zpracování textu ale už tak dobré není. **Pojem gender** je sice v zásadě správně vymezen jako konstruovaná kategorie sociální, není zde však vůbec zpochybněna dichotomie mužství-ženství; je sice do jisté míry pochopitelné, že autorka tomuto aspektu nevěnovala pozornost, protože samotné rozebírané texty ji také nijak neproblematizují, žádné zobrazení queer identit či ne-heterosexuálních identit v nich nefigurují. Tím by se ovšem analýza nikdy neměla nechat ovlivnit a měla by právě na tuto skutečnost poukázat. Z pohledu současného vývoje genderových teorií je pak na str. 9 chybně uvedeno, že „výraz „pohlaví“ popisuje biologickou kategorii, která se dá označit jako neměnná a používáme ji, mluvíme-li o rozdílech mezi ženami a muži na základě jejich fyziologických rozdílů, respektive rozdílů v jejich reprodukčních orgánech.“ Z pohledu teorií 90. let 20. století (Judith Butler a další teoretičky/ci) je toto sporné. Především tu však chybí jakýkoli odkaz, takže se jen lze dohadovat, že zde autorka trochu zjednodušeně převyprávěla rozdíl mezi pojmy pohlaví a gender, jak je představen v několika citované publikaci Renzetti a Currana (*Ženy, muži a společnost*).

K podkapitolám věnovaným jazyku a genderovým stereotypům by se dalo dodat více, ale v zásadě alespoň některé hlavní problematické body při genderové analýze textu postihují. Doporučovala bych ovšem větší opatrnost při formulaci kategorických tvrzení typu: „V této části práce jsem tedy popsala původ a fungování genderových stereotypů a argumenty, které je vyvracejí.“ (str. 18) – z formulace vyplývá, jako by se autorka domnívala, že její popis byl vyčerpávající, což na cca 2 stránkách ani být nemohl.

U podkapitoly věnované feministické literární kritice jsou mezery dosti zásadní. Jako hlavní teoretické zdroje, na něž zde i dále autorka odkazuje, uvádí texty Pam Morris a Judith Fetterley. Jejich koncepty však v práci nejsou, a to ani v její praktické části, využity do hloubky a v různých aspektech, které nabízejí (viz níže mé poznámky k praktické části). Především text Fetterley zůstává velmi nevyužit, pokud jde o teoreticko-metodologické koncepty. Zde je myslím na místě zmínit právě problematiku **metodologie**: v literární vědě, na rozdíl např. od sociologie, lze kategorii metodologie od teorie jen těžko oddělit, tyto kategorie jsou propojené a mnohdy i splývají (např. dekonstrukce textu). Nicméně právě koncept, který do feministické literární vědy vnesla Fetterley, totiž metodu tzv. vzdorného čtení, což obnáší kritické čtení textů z genderové perspektivy, z hlediska kritiky mocenského

diskursu a revize literárního kánonu, by autorka uvést měla – vždyť je přímo součástí názvu (Fetterley, *The resisting reader: A feminist approach to American fiction*). Namísto toho na str. 18 říká, že jako metodu zvolila diskursivní analýzu, což by ovšem práce naplňovala jen částečně a dosti povrchně. Navíc zde není uveden žádný odkaz na odbornou literaturu o metodologii. Celkově tedy konstatuji, že kapitola věnovaná teorii je nejslabší součástí celé práce.

Praktická analýza: K vlastnímu rozboru obou vybraných textů lze jako kladné hodnocení uvést, že autorčin přístup svědčí o její genderové citlivosti, což je bezpochyby jedním z hlavních předpokladů pro práci tohoto druhu. V textu práce lze nalézt více dobrých a trefných postřehů. Týká se to zejména kapitoly 3.3.2.2. o vztahu mezi rodiči (*Chobotnice z Čertovky*), která je dobře nastíněna a vcelku výstižně hodnotí genderovou stereotypnost rolí rodičů. Tato kapitola o něco lépe než jiné propojuje praktický rozbor s **odkazy** na teoretickou literaturu. Jinak je však toto propojování bohužel slabší stránkou práce. Autorka málokde uvádí přesnou stránku svých odkazů (např. pozn.23-25, aj.); u některých ani není jasné, proč a v čem konkrétně na určitý text odkazuje (např. pozn. 54, odkaz na Bourdieho) či zda s odkazovanou publikací polemizuje, nebo na ni odkazuje pro podepření své argumentace (např. pozn. 75).

Podobně pochvalné hodnocení a podobnou výhradu by bylo možné uvést na více místech: velmi dobré postřehy lze najít v genderově nerovnovážné kritice rodičů ze strany dětí za nepřítomnost doma (je za to kritizována pouze matka – *Chobotnice z Čertovky*, str. 24); výborná je charakteristika matky Lucie jako paradoxní „strážkyně pravidel“ (str. 22), ovšem zde by se přímo nabízela teoretizace této typologie na základě citované publikace *Ponořena do Léthé*, což chybí; postava Lucie je správně hodnocena jako genderově netradiční, což by bylo vhodné opět dále rozteoretizovat: „klukovská“ Lucie je zjevně zábavnou postavou právě proto, že neodpovídá tradičním zobrazením ženských postav a ženských činností, nabízí se zde tedy velké téma literární denigrace obrazu ženství, což by se z použitých publikací dalo úspěšně opřít o koncepty Pam Morris, Renzetti a Currana i dalších.

Pokud jde o **bibliografii**, její rozsah by byl pro bakalářskou práci dostačující, i když by se zde nabízely další publikace v českém jazyce – především sborník *V bludném kruhu. Mateřství a vychovatelství jako paradoxy modernity* (ed. Hanáková – Heczková – Kalivodová), jehož kapitoly by byly dobře využitelné pro analýzu postav matek a jejich vztahů k dětem, zvláště k dcerám, což je v práci několikrát tematizováno. Dva texty (Hanákové a Knotkové-Čapkové) uvedené v bibliografii nejsou zmíněny v podobě odkazů nikde v textu práce, není tedy dohledatelné, v čem z nich autorka čerpala.

Jazyková stránka práce je vcelku dobrá, až na občasně chyby v interpunkci. Technická autoredakce mohla být místy pečlivější („generový“ místo „genderový“ na str. 17 a 39, i když je zřejmé, že tuto „opravu“ přiděluje systém automatických oprav; dále odkaz č. 49, kde zůstala v čístopise poznámka, že se stránka má doplnit).

Celkové hodnocení: Známkou zadávám s jistou lítostí, poněvadž potenciál autorky je zjevně vyšší, než jak ukazuje výsledné zpracování. Autorka měla nejen zájem o téma a motivaci k jeho zpracování, má i schopnost genderově citlivě rozpoznat v textu manipulativní či diskriminační diskurs. Patrně však zcela neodhadla časovou perspektivu psaní a bohužel nevyužila možností důkladnějších konzultací a komentování pracovních verzí práce. Výsledná podoba textu tedy vykazuje místy známky nedotaženosti, zkratkovitosti a jistě povrchnosti, především pokud jde o propojování teoretických konceptů s praktickými rozborů. Práci tedy hodnotím známkou **dobře**.